

ඒකාධිපති පාලන තන්ත්‍රයට සහ දුෂිත රාජ්‍ය පාලනයට එරෙහිව ආර්ථික රටවලදී ජනතාව විදි බසින්ට පටන්ගත්තේ 2011 වසර ආරම්භයේදීය. දීර්ඝ කාලයක් බලවත් හැලෑගැස්වීම්වලින් තොරව පැවති ආර්ථික දෝෂයන් දේශපාලනයට එය මෑත ඉතිහාසයේ අග්‍රේ අත්දැකීමක් විය. දීර්ඝ කාලයක් ඒකාධිපති පාලනයට තනුව පැවති ආර්ථික රටවල දේශපාලන ගමන් මග උඩු යටිකරු කරවන්නට මේ ජනතා හැකිවීම් සමහරවිට ඇතැයි ආරම්භයේ දී කිසිවේකුත් විශ්වාස නොකළාට සැක නැත.

මුලින්ම ජනතා විරෝධීතා ඇරඹුණේ ව්‍යුහිකරණයෙනි. ජනවාරි මාසයේදී ඇරඹී ඒ විරෝධීතා විසාසාරය බලවත් හැටුම්වලින් තොරව අවසන් වූයේ වසර 2෦ක ජරාව ජනාධිපති පදවිය දැරූ බෙන් අලිගේ පාලනය බිඳ දැමීමෙනි. එය ආර්ථිකයේ විකල්ප දේශපාලන ප්‍රවණතාවයන්ට හව මවතක් හෙළිකර පුරු සිදුවීමක් විය. අනතුරුව නිදහස සොයා පාර්ලිමේන්තුවේ ජීවිතය ජනතාවය. වසර 2෦ ක් තිස්සේ සිය රටේ රාජ්‍ය භාගකත්වය දරමින් වැපරෙමින් හොස්නි මුබාරක්ට හෙදුර යන ලෙස බලකරමින් මව්වු ද විදි බැස දැරීමේදී ආරක්ෂා කරන්නට පටන්ගත්තේ. ඒ වන විට බොහෝ ඒකාධිපති පාලකයන් මෙන් ජීවිතය ජනාධිපති හොස්නි ද සිතියගත් දුකිමක් පිරීයේය. ඒ වූ කලී ඒලාබන් සැප්ටැම්බර් මාසයේ මැතිවරණයක් පවත්වා සිය පුත් හමුල්ට ජනපති කිරුණ පැළඳවීමය. එබැවින් ව්‍යුහිකරණය ජනාධිපතිවරයා මෙන් ජනතාවට කන් දෙමින් නිකන්ම හෙදුර යන්නට හොස්නි කැමතිවූයේ නැත. සිය සිතියග යැබෑ කරගැනීම වෙනුවෙන් හොස්නි සිය රටවැසියන්ගේ සිරුරු විනිවදු නිර්ලෝභිව උණවා සිය ගනනින් මුදාහැරියේය. එහෙත් අවසානයේ ජනතා සටන පැයගත්තේය. පෙබරවාරි 11 දා ජනාධිපති මහදිරිය වටලා හොස්නිව අත්අඩංගුවට ගැනීමට ජනතාව කළ සැලසුම ක්‍රියාත්මක කිරීමට හෝරා බිපසකට පෙර හොස්නි ජනාධිපති වූයේ ඉල්ලා ඇපේ රටින්ද පළා ගියේය.

ජනාධිපතිවරයන් ලෙස පෙනී සිටින විවිධ ඒකාධිපතිත්ව පළවා හරින මේ හව දේශපාලන ක්‍රමවේදය සෙසු ආර්ථික රටවලටද බෝ වූයේ වසරගත වෙමින්ම වේ. ව්‍යුහිකරණයට ඇරඹී ජීවිතය ජනතාව මස්සේ ආර්ථික දෝෂයන් ගමන් ඇරඹූ එය ලිබියාව, යේමනය, මොරොක්කෝ ආදී ආර්ථික රටවල් පමණක් නොව ඉන්දියාව, පකිස්ථානය ආදී ආසියාතික රටවල් වෙතද පැතිර ගියේය.

එහිදී සිය රටේ පැන නැගී ජනතා උද්ඝෝෂණවලට ඉහමුදු ආසන්න ප්‍රතික්‍රියා දැක්වූ පුද්ගලයා වූයේ ලිබියා ජනාධිපති කර්නල් මුමුමර් ගඩාෆිය. හොස්නිට මෙන්ම ගඩාෆියද සිතියගත් නිකිණ. ඒ හැකිතාක් කල් රාජ්‍ය භාගකත්වය තමන් විසින්ම දරා අනතුරුව සිය පුත්‍රයා එහෙත්ම ගෙන ඒමය. උද්ඝෝෂකයන්ට හෙතෙම කියා සිටියේ කරවන්නේවිය යටත්වූවු සිය වූයේ අප්‍රහේනාගරණ බවය. ඒ වෙනුවෙන් ජනතාවගේ සේ සහ කළුඵලින් කරව හෝ මිලක් වෙන්නට මතු සූදානම් විය. තමන්ට විරුද්ධව විදි බව ජනතාව මියත්, කරපොන්නන් ආදී සතුන් සම ගොට කනා කළ මතු විරෝධීතාකරුවන්ට ප්‍රහාර එල්ල කිරීමට හමුදාවට ආණ කළේය. එහෙත් ගඩාෆියේ වහසි බිඳවැටීම බියෙන් විදි බව ජනතාව ආපසු හැරුණේ නැත.

ලිබියාවේ දෙවන විනාශකරණ ගතරය වන බෙන්හාසිඩිනි පැවැති විරෝධීතා විසාසාරයට පෙබරවාරි 18 දා එල්ල කළ වෙඩි ප්‍රහාරයන්ට හොදුරව සිටිමින් වැසියන් 24 දෙනෙකු ජීවිතක්ෂයට පත්වූහ. සෙසු ගතරවලදී ගඩාෆි සිය හමුදා පිටත් කළේ විරෝධීතාකරුවන්ට වෙඩි තබන ලෙස ආණ දෙමිනි. එහෙත් හමුදාව යොදවා දිගින් දිගමම විරෝධීතාකරුවන් මර්ධනය කරන්නට ගමනට ඉඩක් නොලැබුණේ හමුදා හට කණ්ඩායම් ද අවිත් සමඟ විරෝධීතාකරුවන්ට එක්වීම තේකුවේනි. අවසානයේ සාමාන්‍ය ජනතාව මෙන්ම ලිබියාවේ යුද, ගුවන් හා නාවික හමුදාවන් ගඩාෆිට සේනා සහ විපක්ෂ ලෙස දෙකට බෙදුණු අතර රට තුළ මගන් අවි හැටුමක් සහ ජන සංහාරයක් ඇරඹිණි. මාර්තු 11 කර්නල්ගේ, මවුන් සතු මින් 2෦ ප්‍රහාර ක යානයක් සහ හෙලිකොප්ටරයක් යොදාගෙන ගඩාෆිට පක්ෂපාත නාවික හමුදාවේ යුද හැටි දෙකක් විනාශ කළේය. ගඩාෆි තමන්ට පක්ෂපාත ගුවන් හමුදා කණ්ඩායම් යොදවා විරෝධීතාකරුවන්ට වෙත ගුවනින් බෝම්බ හෙළන්නට පටන්ගත්තේය. මොවුන් දේවලින් තොර කරමින් මළ කදන් එක මත එක

ගොඩගැසෙද්දී පවා ගඩාෆි මෙන්ම විරෝධීතාකරුවෝද එක අඩියක් හෝ පසුපසට ගත්තේ නැත. රට තුළ සිදුවන දෑ ලෝකයෙන් වසන් කරන්නට ගඩාෆි රජයේ ජනවාරිය හැර සෙසු සියලු මාධ්‍යයන්ට වාරණ පැනවීය. රජයේ මාධ්‍යයන් තමන්ට අවශ්‍යදේ පමණක් ලෝකයට කියවීය.

එහෙත් ලිබියාවේ සිදුවෙමින් පවතින දේ ලෝකයෙන් වසන් කිරීම දුෂ්කර විය. හමුදාව යොදවා කරන සිවිල් ජන සාහාන හතර කරන ලෙසත්, ජන හඩට කන් දී සිය වූයේ ඉවත්වන ලෙසත් ජාත්‍යන්තර ප්‍රජාවෙන් ගඩාෆිට බලපෑම් එල්ල වන්නට පටන් ගත්තේ අනතුරුවය. බල

ඒකාධිපතිශාලේ ඇදවැටීම සහ ලිබියාවේ හෙට දවස

මුලාල් සෙනෙවිරත්න

කාමයෙන් අන්ධව සිට ගඩාෆි ඒ කිසිවකට ඇනුම්කන් නොදී ජනතාව මර්ධනයෙන්ම අනියෝග ජනගන්තට උත්සාහ ඇරැඹීය. ප්‍රතිඵලය ජාත්‍යන්තරයේ සහාය සැපයීම කරලීමකරුවන් හට ගිවිසීමය. මාර්තු 18 දා එක්සත් ජාතීන්ගේ ආරක්ෂක මණ්ඩලය විසින් ලිබියාවට ඉහළ අහස ගුවන් ගනමක් කළාපයක් ලෙස නම් කළේය. ඇමරිකාවේ සහ බ්‍රිතාන්‍යයේ බලවත් උවමනාව මත ඒ සදහා ඉදිරිපත් වූ යෝජනාව සම්බන්ධයෙන් පැවැති ජන්දය විමසීමේදී යෝජනාවට පක්ෂව ජන්දය දුන්නේ ආරක්ෂක මණ්ඩලයේ සාමාජික රටවල් 15 ක් 10 ක් පමණි. ඇතැම් රටවල් විරුද්ධතාවය දැක්වුවද එය නොතකා පසුදිනම ඇමරිකාව, බ්‍රිතාන්‍ය සහ ප්‍රංශය ලිබියාවේ ගුවන් හමුදා කඳවුරු වෙත ගුවන් ප්‍රහාර ආරම්භ කළේය. පළමු දිනයේම එල්ල කෙරුණු මියයූ ප්‍රහාර සියයකට අධික ප්‍රමාණයකින් ලිබියාවේ ගුවන් හමුදා කඳවුරු 20 ක් පමණ සම්පූර්ණයෙන්ම විනාශ කර දමන්නට හේටෝ හමුදා සමත් වූ අතර දිගින් දිගටම එල්ල කෙරුණු හේටෝ ප්‍රහාර හමුවේ ගඩාෆිගේ ගුවන් ප්‍රහාරක බලය බිඳ වැටුණේය. එහෙත් ගඩාෆි සටන අත් නොහැරියේය. දහස් ගණනින් විරෝධීතාකරුවන් අත්අඩංගුවට ගනිමින්ද, මරා දමමින්ද මාස හතක් තිස්සේ ගඩාෆි හෙතෙම සටන අවසන් වූයේ අනාභේතු 2෦ දා කර්නල්ගේ විසින් ගඩාෆිගේ අවසන් බලකොටුව වූ ප්‍රිපාලි හතරය අත්පත් කරගැනීමෙන් පසුවය. කිසිම අයුරකින් තමන් පැරදවිය නොහැකි බවටද සම් හෙයකින් කරලීමකරුවෝ ප්‍රිපාලි තුරු ඇලා ගන්නට පැමිණියහොත් මුළු හතරමම පසුරුවා හරින බවටත් වහසි බිඳ දෙමු ගඩාෆි ඒ වන විට අතුරුදහන්ව පිරීයේය.

මේ සටනක ලියන මොහොත වන විට ලිබියාවේ පාලනය සම්පූර්ණයෙන්ම කරලීමකරුවන් විසින් පිහිටුවා ගත් අන්තර්වාර පාලක මණ්ඩලය අතට පත්ව ඇති අතර කරලීමකරුවෝ තවදුරටත් ගඩාෆි සොයමින් සිටියි. යුද අවසානයෙන් බලය හමුකොට සිටින ගඩාෆි විවචනයෙන් ඇල්ල ගතහොත් යුද අධිකරණයක් ඉදිකර පැමිණවීම

අතිවරනයෙන්ම සිදුවනු ඇති අතර දුමුටම ඉතිහාසයේ සැදුම් ක්‍රමයන්ගේ ආකාරයේ එකක් වනවාට සැක නැත. කරලී නායකයාම මාධ්‍ය වෙත පවසා තිබුණේ ගඩාෆි ඇල්ලා ගන්නට හැකිවූවු හොත් ඔහුට සලකන්නේ කර්නල් කෙනෙකුට සලකන අයුරින් නොව ඔහු සිය ප්‍රතිවාදීන්ට සැලකු අයුරින් බවය. ඔහු සිය ප්‍රතිවාදීන්ට සැලකුවේ මනුෂ්‍යයන්ට සලකන ආකාරයෙන් නොවන බව ප්‍රකාශ කරනුයේය. ගඩාෆිගේ හමුදා විසින් අත්අඩංගුවට ගෙන සිරකර සිටි කරලීමකරුවන් 11 000ක් මුදාහරින බව අන්තර්වාර පාලක මණ්ඩලය අගෝස්තු 28 දා නිවේදනය කළේය. අත්අඩංගුවට ගත් තවත් 50 000ක පමණ පිරිසක් අතුරුදහන්ව ඇති බව පවසන පාලක මණ්ඩලය සැක කරන්නේ ඒ පිරිස

කවරකට වුවත්, ගඩාෆිගේ ඇද වැටීම සෙසු රටවල් පාලනය කරන ඒකාධිපතිත්ව මෙන්ම ඒකාධිපතිත්ව වන්නට දැන කට මඳින පාලකයන්ටද කියා දෙන පාඩමක් කියමි. ගඩාෆි ලිබියාවේ නායකයා බවට පත්වීමෙන් පසු අනුගමනය කළේ ජාත්‍යන්තරය හෝ තම මතයට විරුද්ධ අත් කරව පාර්ශ්වයක් හෝ නොතකා හැර සිය ආහම වූ ඉස්ලාමයේ මුලධර්ම මත සැසි කියමින් අන්තෝමතිකව ගොඩනගන ලද දේශපාලන ක්‍රමයකි. 1969දී හමුදා කුමන්ත්‍රණයකින් බලය අල්ලා ගැනීමෙන් පසු ගඩාෆි මුලින්ම කළේ එහෙත් ලිබියාවේ තිබූ ඇමරිකා සහ බ්‍රිතාන්‍ය හමුදා කඳවුරු ඉවත් කිරීමය. අනතුරුව රට තුළ පැවැති විදේශ ආයෝජනයන්ට අයත් ඉන්ධන නිෂ්පාදන ක්ෂේත්‍රයේ සියලු වත්කම් රජයට පවරාගත්තේය. ඉස්ලාම් දහමට අනුව රට තුළ සුරුව සහ සුදුව ගතහම කළේය. ඔහුගේ මේ 'දේශප්‍රේමී', 'ජාති මාමික' හැසිරීම හේතුවෙන් එවක ජනතාව ඔහුට 'හාකක සහෝදරයා', 'විඳවෙයේ පෙරගමන්කරු', 'රජ-ත්තේගත් රජු' ආදී අන්තර්වාර නාමය පරබරන්දුන. එහෙත් ඔහුගේ පාලනයේ තිබූ ඒකාධිපති සහ දුෂිත ලක්ෂණ හේතුවෙන් වැඩි කාලයක් යන්නට මත්තෙන් ජනතාව වෙතින් ඔහු ප්‍රතික්ෂේපවන්නට විය. රට තුළ ඇති විවිධාකාරී අධික සියළු ආර්ථික කේන්ද්‍රස්ථාන තම පවුලේ ඇතිවන්නේ සහ නිතරවන්නේ තුන්තියට ලියා ලීම, විරුද්ධ දේශපාලන මත දරන්නන් අනුකූලව විරුහිත අයුරින් මර්ධනය කිරීම පමණක් නොව තමන්ගෙන් පසුත් ඒ කටයුතු ඒ ආකාරයෙන්ම සිදුකරගෙන යාමට සිය පුත්‍රයා රජ කරවීමට ගඩාෆි හෙතෙම විවිධාකාරීව ඇදී අවසානයේ ඔහුට පාර්වලද්දක් විය.

දිනපොත

- අගෝස්තු
- 04 සිරියා ජනාධිපති බසාර් ඇල් අසාද් තමන්ට එරෙහිව උද්ඝෝෂණ කරන එරට ජනතාවට හමුදා ප්‍රහාර එල්ල කිරීම හෙලා දැනිමින් එක්සත් ජාතීන්ගේ ආරක්ෂක මණ්ඩලය සිරියාවට එරෙහිව යෝජනාවක් සම්මත කරනුයේය.
  - 06 ඇමරිකාවේ මරින් බලකොටස පෙබරවාරි ෨෪ වනදිනට හෙලිකොප්ටරයක් එහි ගමන්ගත් ෧8 දෙනෙකු ජීවිතක්ෂයට පත්කරමින් තල්බාගත් ප්‍රහාරයකින් විනාශයට පත්වේ.
  - 14 අගනේතර දේශපාලන අර්බුද හේතුවෙන් නේපාල අගමැති ජල්කන් කානේල් වූයේ ඉවත්වීය.
  - 26. ජපාන් අගමැති හමිටෝ කන් සිය වූයේ ඉල්ලා ඇපේවි. ඉතාන් පුලි මාසයේ ඔහුට විරුද්ධව පාර්ලිමේන්තුවට විවේචන ගත යෝජනාවක් ඉදිපත් කෙරුණු අවස්ථාවේදී ඉන් ජපානයට කන් සමත් වුවද සුමාම් ප්‍රතිසන්තරණ අවසන් වූ පසු තමන් වූයේ ඉවත්වන බව ඔහු කතා කර තිබිණ.
  - 27. සිංගප්පූරු ජනාධිපතිවරණය පැවැත්වේ. තිට්ටු උප අගමැතිවරයකු වූ චෝති රෑන්ට ජය අත්වේ.
  - 28. නේපාලයේ හව අගමැතිවරයා ලෙස මාලේ-වාදි කොමියුනිස්ට් පක්ෂයේ උප නායක බලරාම් බර්වාඩි ඉදිවේ. 2008 වසරේ පැවැති මැතිවරණයෙන් මාලේවාදීන් ජය ලැබුවද තනිව රජයක් පිහිටුවීමට හරම් බහුතරයක් ඔවුන්ට නොලැබුණි. ඒ හේතුවෙන් අගමැති වූයේ වරින් වර ගිවිසිලි තත්වයක් නිර්මාණය වී ඇති අතර මැතිවරණයෙන් පසුව අගමැති වූයේ තම තුන්වැන්නා බර්වාඩි ය.
  - 30 ජපානයේ මුදල් ඇමති යොෂිකානේ නොඩා පාලක ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී පක්ෂයේ හව නායකයා සහ ජපානයේ හව අගමැතිවරයා ලෙස පත්වේ.
- බලයෙන් පහකෙරුණු ලිබියා නායක මුමුමර් ගඩාෆිගේ බිරිය සයිතා, දියණිය අයිසා, සහ හැකිබල් සහ මොහමඩ් යන පුත්‍රන් දොදොනා කරලීමකරුවන්ට අසුනොවී ලිබියා-ඇල්ජීරියා දේශසීමාව ගතො ඇල්ජීරියාවට පැමිණි බව එරට විදේශ කටයුතු අමාත්‍යාංශය පවසයි